

ספר דרך אמת

דרך אמת לאמיתו שיצא בקדושה וכטהרה
בשפה ברורה ובנעימה, דבריו בוערים
כלפיד אש, מוסר השכל, ומתוק מדבש של
כבוד הרב המאור הגדול וותיק וחסיד הוא
פאר הדור והדרו כבוד שם תפארתו המפורסם

מוהר"ר משולם פייבוש זצוקללה"ה
מזבריו יע"א

נוסח השער זיטאמיר שנת תרט"ו

יו"ל מחדש ברוב פאר והדר
על פי דפוס ראשון שנת תקצ"ה
וזיטאמיר שנת תרט"ו על ידי
מכון סוד ישרים
עיה"ק ירושלים תובכ"א

אות א

בברית נכללין כל התאוות.

אי אפשר לקיים מצות עשין בלא להתחזק בקיום הלא תעשין תחילה, ואם עושה מצוות עשין ואינו מתגבר על תאוותו שלא לעשות מה שאסור, ראיה שכל המצוות הוא עושה שיהיה נראה כצדיק, דאם עושה משום שזה רצון ה' היה לו לזוהר מהעבירות שזה ג"כ רצון השי"ת.

אות ב

הז"ל אמרו 'צריך שיקדים יראת חטא להחכמה', משום שע"י החטא מפריד חיותו מהשי"ת ונתדבק להם"א הנקרא מות, וא"כ איך יכול לקיים מצוות שהם שורש החיים וכל המצוות שיעשה ירד להחיצונים ח"ו.

ברית הלשון וברית המעור מכוונין.

היצה"ר ממעה את האדם שהעיקר הוא 'עשה טוב', כי רצון היצר הרע לרחקו מן האמת שהוא יסבור שהוא צדיק.

אות ג

עיקר התשובה שיהא לבו ממאם בחטא.

צריך לראות כמה הצדיקים הקודמים שמרו עצמם ויראו מאוד מן החטא, ועשו תחבולות להנצל מן היצה"ר, וכמה אנו רחוקים מן האמת, דאם לומדים קצת או מתפללים בכונה כבר הלב מתגדל, וצריך ללמוד באמת וביראת חטא ובכל עת שילמוד יותר יוכנע יותר.

העיקר לראות להעביר את היצה"ר מהלב, ולפעמים צריך להבטל גם מתורה ותפלה אם יש בזה רצון הבורא כדי לשמור עצמו מן החטא.

אות ד

עיקר עבודת ה' הוא בכפיית היצר ולמאוס ברע, וכל זמן שנפשו אדוקה בתאוה אפילו אם יתלהב למצוה באהבה, אעפ"כ הוא שקר, כי איך אפשר לעובר על רצונו לעשות רצונו.

העיקר הוא למאם התאוות והכבוד בלב בכל עת פנוי, וישים כל כוחו לשנא את הרע ולהכניעו, ואז יוכל לאהוב את הטוב.

האמת שצריך ללמוד יום ולילה אפילו שלא לשמה, אבל לא להתפאר בלימודו איך שהוא עובד ה' וחרוף, רק צריך להכנע כשיראה שהוא רחוק מלשמה ועי"ז יבוא ללמוד לשמה.

אות ה

צריך לשרש אחר המדות הרעות, ולהיות בוש באמת מהשי"ת שמלא כל הארץ כבודו, ולא לרמות ולהשמות את עצמו.

שורש קניית מדת ענוה, שיגדור ויפרוש את עצמו מכל התאוות ובפרט לגדור דיבורו.

אות ו

עיקר השמירה מהעבירות הוא בלב, ומי שלבו אדוק בגאווה ותאוה לא יועילו לו תעניות וסיגופים ולא יכול ליטהר ע"י תורה ותפלה, ולזה צריך תשובה והכנעה קודם הלימוד והתפלה.

אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, וכל אחד עושה רצון הבורא, הן מי שזכה לעבוד עבודה גבוהה ותמה, הן מי שלוחם עם תאוותיו עד יום מותו אעפ"כ עושה רצון המלך.

אות ז

עיקר עבודת השי"ת הוא ביראת שמים.

המתכוון יראה שכל התאוות הן שקר.

מי שיש לו גאווה בלבו לא יסייע אותו השי"ת כנגד היצה"ר, והבא לטהר צריך להתחיל לדחות הגבהות שיכיר בפחיתותו שאין בו כח לעמוד נגד תאוה פחותה, וירבה הכנעה ושפלות בלב ומעשה ואז יכול לבקש עזר מהשי"ת.

אות ח

האדם צריך לידע את עצמו ונפשו וכוחותיו היטב. כשילמוד ספרי מוסר לא ילמוד בשביל שידע, רק לעיין בעצמו כמה רחוק מזה ויקח דבריהם ועצתם וישים מחשבתו על זה זמן הרבה כי צריך שקידה רבה להכניע הלב.

השי"ת מסייע לצדיקים להנצל מהיצר הרע.

עובר על רצונו לעשות רצונו, ואין להקב"ה צעולמו אלא אור של יראת שמים בלבד (שבת לא, ג. ברכות לג, ב). וזה רצונו לבל יעבור על רצונו, ולכך אמרו חז"ל (קידושין לג, ב) ישב אדם ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כו', כי זה רצונו, ואם כן איך יכול לעשות רצונו בעשה אם עובר על רצונו מרצון תאוותו, כי בודאי גם בקיום העשה הוא רק למלא תאוותו שרונה להיות נדיק, והיה כנדיק כרשע ציחד, כי אם היה רצונו וחפצו לעשות רצון הצורא, מפני מה אינו עומד נגד תאוותו בלא תעשה שהוא גם כן רצון הצורא, אך מה שרונה דוקא בקום ועשה הוא מפני שזה"ל דבר הנראה לעיניים וזה' עבודה שבלב, כי (משלי יט, כא) רבות מחשבות בלב איש, ובכל עת מתחדש כפירה חדשה או תאוה רעה, ובפרט תאוות ניאוף, ואם יתחזק בזה בל יודע לאיש, והוא חפץ בהנדקו לעין כל.

בזוהר" (עיין פ' בא לו, א) 'לפתח חטאת רוצן (בראשית ד, ז) דא פתחא דגופא, ואיזהו פתחא דגופא דא מילה', כי בתאוה הזאת נכללו כל התאוות לכל עון ולכל חטאת, כי בכח תאוה זו נברא האדם, וכמו שכתב הרד"ק בפסוק (תהלים נא, ז) הן צעון חוללתיה, שלכך אדם עלול לתאוה, ולכך נקרא צרי"ת, כי באבר הנ"ל תלוי מנוה אחת ושאר תרי"ב מנוה נכללו בו רמ"ח עשין ושס"ה ל"ת, ומנוה זו' קדמה לכל המנוה, כי היא פתח ושער לכל התורה.

[ו] במזו שבאבר הנ"ל נכללו כל הגידים, כן נכללו בו כל השס"ה לא תעשה, וכמו שהגידים מכסין העלמות, כן מנוה לא תעשה קודמין לעשה, כי אי אפשר לקיים שום מנוה עשה אם אינו חזק בלא תעשה, כי התורה מלמדת אותנו רצון הצורא מה לעשות, ואם כן איך יכול

א. כבר העיר המעיר בספר 'מים רבים' (ליקוטים מהמגיד מזלאטשוב זי"ע, עמ' עא) ש"אחר החיפוש לא מצאתי בזוהר דברים אלו, ואולי נלקח מלשון הזוהר הקדוש פ' בא דף ל"ו ע"א". ובי'לוח הטעות' שבדפוס מונקאטש כ' בזה"ל: "הכי איתא בזוהר פרשת בא דף ל"ו א': 'על הפתח (שמות יב, כג) על הפתח ממש, זהו פתח הגוף, ואיזהו פתח הגוף, הוי אומר זו מילה', ולפי זה נראה דכן צריך לומר [כאן]: לפתח חטאת רובץ, בזוהר [ח"ב ל"ו א'] דא פתחא דגופא וכו'". ב. חוללתי פ"י נבראתי (מצודת ציון). ג. מצות מילה. ד. כעושה מצוה. ה. מצות עשה. ו. מצות לא תעשה.

וזה שאמרו חז"ל (אבות ג, ט) כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו, כי עיקר יראת חטא הוא שיאמין שהחטא מפריד החיות, וקוצ"ה אסתלק לעילא ונשאר בחשוכא ומדבק את עצמו צמות ח"ו, כי כל הכוחות והפיתויים והחימומים הם שורש המות, ושורש החיים הוא על ידי [קיום מצות] עשה, ואם כן הדבוק צמות איך יוכל לדבק בחיים, כי הם שני הפכים בנושא אחד, ואינו פועל כלום, אך שנותן חיות אל החיזונים, כי הם לוקחים מעשה התורה והמצוות לשפעם ח"ו.

וזה שכתוב (תהלים ג, טז-יז) ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי ותשא צרייתי עלי פיך ואתה שנאת מוסר ותשלך דברי אחרריך, ר"ל שמשליך דברי הצורה לשפעם ח"ו, וצפרט אס פגם צרייתי, פגם פיו"ה, כי מיל"ה צגימטריא פ"ה (זוה"ק פתח רנ, א), צריית הלשון וצריית המעור מכוננים (ספר יצירה א, ג), ר"ל אס פגם צריית - צריית הלשון גם כן פגם, ואיך יכול לעמוד פה דובר שקרים ונבלה להתפלל או ללמוד, אין זה כי אס רוע לב, לצא דשלים בקליפין ולא אתצר"ם (תיקו"ז סט, ג), כי לאכול הפרי צריך לשצר הקליפה קודם.

ובס"ל מתעצר וצוטח' לרדוף תמיד אחר המצוות, ואין לו שום מונע על זה, כי רצון היצר הרע לרחקו מן האמת, שהוא יסבור שהוא צדיק ישר ונאמן, ועדיין לא התחיל לצאת מן התאוות, והחוש מעיד על זה, כי כל אדם רוצה להיות צדיק וישר.

ולזה כשאמר שאלו אשר חמל העם על מיטב האלף למען צח [וגו'] (שמואל א טו, טו), 'ויאמר שמואל וגו' ולמה לא שמעת בקול ה' וגו' הנה שמוע מזבח טוב' (שם פסוק יז-כז), וכי מה חטא שאלו בזה שאמר לצוח מיטב האלף, ולמה לא שמע בזה, ומה קול הרעש, ומה ענה אותו הנה שמוע מזבח טוב, וכי לא ידע שאלו מזאת הסצרא. אך הוא הדבר אשר דיברנו, שעיקר העצדות לריח ניחוח שאמר ונעשה רצונו, ולזה הוכיחו שלא שמע בקול ה' 'הנה שמוע מזבח טוב', ר"ל עיקר טוב הזבח הוא לשמוע בקול ה', ואם צוה ה' להחריס נמצא זה רצונו.

וזה הטעם מצוה הצאה צעצירה ששונא גזל צעולה" (סוכה ל, א), כי זה נגד רצונו, לא כמו שחושבין הפתאים שעוצדים השם ועושים כל מיני שקרים והיצר מתעם צתוהו ותאוה וכעס וסוצרים שהכל לשם שמים,

ז. וזהו 'אחרריך' והיינו בחינת אחריים שהם הקליפות. ח. אולי כוונתו לפרש בזה הפסוק ותשא 'ברייתי' עלי 'פיך', היינו שפגם בברית ובפיו. ט. זה לשון התיקו"ז עם תרגומו: לבא הוא אגזו [שיש לו ב' קליפות, אחת המעוררת את האדם לתאוות, והב' המעוררת לגאות וכעס] וכו', וגסות לבא דאיהו שלים בקליפין דיליה ולא אתבר [שלא התחיל לעשות תשובה לשבור לבו ולהתחרט על עונותיו]. י. עפ"י משלי יד, טז. ותחלת הפסוק הוא 'חכם ירא וסר מרע', פי' שהחכם יודע שאינו די ב'עשה טוב' לחוד אלא צריך גם (ובעיקר) 'סור מרע', אבל הכסיל עובר על גבולי המוסר והחכמה ועוסק רק בקיום מצות ולא בסור מרע, ובוטח (בכסילותו) שבוהו די שלא יאונה לו כל רע (עפ"י רש"י ומלבי"ם). יא. בעולות שאתם מביאין לי אני שונא את הגזל שאתם גוזלים אותם (רש"י).

הלא זה גם כן רצון הצורה שלא לכעוס, וידעו צלמת צעמם שלא נגע יראת השם בלצם, כי כן הוא התכלית שנדע שלא נדע.

ונהפוך הוא, כי אם יאמר להם אדם שאינם עוזדים ה' צלמת, הכזב² כועס, ומדבר סרה על נדיקי יסודי עולם, ואם היה האמת אתם

לעשות ומה שלא לעשות, והס¹² ראו רצון הצורה צמורה שצכת צ שלולה מכל, אך הוא ברמו נפלא, והם חקרו כל הדברים על אמיתתם צרות הקודש שעליהם, והרחיבו ציבורים צמורה שצעל פה, והראו כל דיני איסור והיתר, כשר ופסול, טמא וטהור, זכאי וחייב, וצפרטים לאלפים ורצבות לאין שיעור, מה לאכול ומה שלא לאכול, ושלא לדבר, ואם דיבר כך הדין כך, כל דיני ממונות מלאים מזה וצנים על הדיבור, וכללו כל הפרטים שבעולם הזה, לא הניחו דבר קטן הן מעשה הן דיבור הן מחשבה, כמה יש צו איסור וכמה היתר.

ונחזור לענינו שצמורה הזאת נכללים כל התאוות, ואם עדיין לא תיקן זה לא התמיל כלום, ועיקר התשובה הוא עויצת החטא¹³ (רמזים ה' תשובה ג, ג-ג), דהיינו שמהא נמאסת בלצו זאת התאוה, לא שיהא צריך עדיין לדחוק לזה, אך שמהא הלצ עממו מואס לעשות זאת, כי כל זמן שזאת התאוה ענורה בלצו לא עוז החטא עדיין, וצוה נקרא גבור הכובש את יצרו, כמו דאיתא צוהר ח"א (פרשת ויחי) דף ר"מ צ' על פסוק (תהלים מה, ד) חגור חרבך על ירך גבורי¹⁴.

והנה האדם הוא חלק אלוה ממעל, והיה מן הראוי שצטצעו ישגאל כל מה ששונא השם בלי שום טעם, אך לאהוצ האמת מפני שהוא אמת, ואורייתא וקוצ"ה חד (זוה"ק אחרי עג, א), ורצון הצורה מצואר

ולזה צריך הכנעה צלמת ועיון גדול על זה צעממו בכל עת בלצו מה הוא רונה, כי היצר אורצ בכל עת לאיש להפילו צכח פתויו, אין רגע בלא פגע גדלות וכעס ורשעות ואכזריות ושגאלה.

והנה כל התורה כולה, משנה גמרא ופוסקים, מלאים יראת חטא, מה

יב. עפ"י מאמרם ז"ל (ברכות סא, ב) כבוד כועס, ויש גורסים הכבוד כועס. יג. זה לשון הרמב"ם שם: ומה היא התשובה, הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד .. ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם .. כל המתודה בדברים ולא גמר בליבו לעזוב הרי זה דומה לטובל ושרץ בידו שאין הטבילה מועלת לו עד שישליך השרץ, וכן הוא אומר ומודה ועזוב ירוחם. יד. זה לשון הזוה"ק עם תרגומו: רבי אבא פתח, חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך וכו', את קיימא קדישא יהב קב"ה ורשים ליה בבני נשא [אות ברית קודש נתן הקב"ה ורשם אותו בבני אדם], בגין דינטרון ליה ולא יפגמון ליה בפגימו להאי רשימא דמלכא וכו' [כדי שישמרו אותו ולא יפגמו את רושם המלך], ומאן דבעי לנטרא האי אתר [מי שרוצה לשמור מקום זה] וכו', וישויו לקבליה בשעתא דיצרא בישא יתקף עלוי [יצייר לפניו בשעה שיצה"ר רוצה להתגבר עליו], להאי חרב דקיימא על ירך לאתפרעא ממאן דפגים האי אתר [החרב שחגור על ירך להעניש מי שפוגם באותו מקום], וכדין חגור חרבך על ירך גבור, גבור איהו גבור אתקרי [הוא גבור ונקרא גבור] וכו'. טו. החכמים.

מגמותינו תמיד לגדלות ולהתפארות, כי מי יאמר זכיתי לזי טהרתי מחטאתי (משלי כ, ט), ואף על פי כן ידע אינש צנפשיה כמה הלצ מתגדל בשעת הלימוד, וצפרט אס מפטפט צהצלו¹⁷ או אס מתפלל צלצ וכוונה וצכה, וצאמת הוא עדיין מצחוץ.

במו שאומרים צס הצדיק הרב המגיד [מזלאמשוב] זלה"ה 'הפוך צה וסיצ וצלה צה ומינה לא תזעו'¹⁸ (אצות ה, כצ), והא ראה 'שאין לך מדה טובה הימנה', ר"ל כי עיקר וראשית הלימוד לראות צדצריהם הקדושים כמה דקדקו צכל פרטי דיניס צשכל וצצרא היאך האמת צכל דצר צצעולס על פי התורה, כמה חקרו וצצרו צכל פרטיה הכוללים כל מעשה צני אדם, אסור ומותר, כשר ופסול, חייצ וצכא, טמא וטהור, מעשה דיצור ומחשצה, על זה צנו וחקרו כל דצרי תורה, כי כמו דלית אחר פנוי מינייה כן התורה צדינייה כוללת כל הדצרים צצעולס, ומזה ראוי שיצא על האדם יראת חטא, כיון שרואה צכל מקום שלומד איך חקרו צשכלס להעמיד על הדרך האמת, ולתרוץ כל הקושיות שהס הקליפין שרואים להראות פניס נגד האמת¹⁹, כי צכל דצר קושיא יש היפך האמת

צתורה, והרצה טהרה ופרישות וקדושה ועונה צריץ ליראה כו, ומכל שכן שלא לעשות נגד רצונו, ולא די שהס עושים נגד רצונו צכל עת ועונה, והלצ מלא כעס וגדלות ומרמה ושקר וכל מיני קליפות, אלא שמשטים את עצמס צכל מיני שטות, וסוצרים שאף על פי כן עוצדים השס צתורה וצחפלה.

אוי לנו איך אנו רחוקים מן האמת, הלא האצות הקדושים וכל הדורות אחריהם, משה ואהרן, דור המדצר, צדיקי יסודי עולס, תנאים ואמוראים, גאונים, צעלי ריה"ק²⁰, איך כולס שמרו את עצמס מן החטא ויראו מן החטא, וכמה תחצולות המציאו כנגד היצר, ואנחנו דלי מעש וריקי כשרון, מלאים עונות שיש צהס כריחות ומיתות צ"ד ומיתה צידי שמים ומלקות, עצרנו כל התורה כולה מא' ועד תי"ו, חוץ" מה שאין שכלנו משיג שאנו עוצרים צכל עת וצכל רגע, ומה שאנו משיגים אין כח צדינו לעמוד נגדו, איך שחננו מיראת חטא, וכל מגמותינו לעצוד את ה' צקום ועשה דייקא, להקרא צסם צדיק וישר, וכמה הכנעות ושפלות מלאנו צדצריהם הקדושים המלהיצים את הלצ, וכמה אנו רחוקים אפילו ממחשצת חוץ שלהס, וכל

טז. יש גורסים 'בעלי תוספות'. יז. אפשר שרצ"ל שחוץ מזה שאנו עוברים על כל התורה מא' עד ת', הנה גם זה עצמו הוא שפלות גדול מצדנו מה שאין אנו משיגים שאנו עוברים על התורה בכל עת ובכל רגע. אי"ג הכוונה שבא לחלק סוגי החטאים לשנים, שמה שאין שכלנו משיג שהוא חטא הנה אנו עוברים עליהם בכל עת ובכל רגע ממש (בלא יודעים), ואף גם מה שיודעים ומשיגים שהוא חטא (ולכן א"א לומר שעוברים עליהם תמיד ממש), מ"מ אין בנו כח לעמוד בהם כנגד היצה"ר ועפ"י רוב אנו נכשלים. יח. רצ"ל שאומר פלפולים וסברות, עיין להלן בסמוך. יט. פי' עסוק בתורה ושוב תעסוק בה, וגם עד זקנה ושיבה לא תעזבנה, וממנה לא תזוז. כ. זה לשון התיקו"ז בהקדמה (יא, ב) עם תרגומו: וכגוונא דאלין קליפין אינון קושיין דחפיין על הלכה [ונכעין אלו הקליפות הם הקושיות המכסות על ההלכה] וכו', ולית בר נש יכיל למיכל בנהמא דאורייתא וכו' עד דזריק קושיין מהלכות [ואין אדם יכול לאכול מלחמה של תורה עד שזרק ומתרוץ את הקושיות מן ההלכות], ואית הלכה דכל קושיין דילה אינון כאילנא דקליפה דיליה וקנה דיליה ועציו ועלין ואיבא כלהון שוין

כידוע, ולא עוד אלא שמראין בשכל שהדצר כן, וכשרואה אדם צתורתנו הקדושה כמה חקרו התנאים אחר האמת צמעשה התורה, זה יציאו לידי יראת חטא ולהסירו משקר.

לא כמו שאנו טמאי נפש מנעורינו שלומדים ואינם עושים ואינם שמים לבם על כל הנ"ל, וכמה הלצ מתגדל צשעת הלימוד ואחריה, וכמה אנו שקועים צהצלי העולם, וכל מיני פתיות קשורה כלצ צנפשינו, כמו שהאריך הראשית חבמה (שער היראה פ"ח) צזה הענין עיין צמתיקות דצריו ז"ל, כי המעיין צעצמו יראה שלא כיוון האמת, שחשכו עינינו מראות ומהשכיל לצנו, וסוצרים שהמאור שצז יחזירם למוטצ (עיין איכ"ר פתיחתא צ), אצל כל זה הוא שקר, כי כל אחד מאתנו יודע אס ירצה שלא נפל עדיין מכל התאוות ומדות רעות והתפארות וכל מיני שקרים שהורגל צהס עד עתה.

אך האמת כמו שכתצ הרב המגיד [מזולאמטשוב] זצללה"ה, אס תורתו לא עמדה לו לשמרו מן החטא כשעדיין לא חטא, מכל שכן צשכצז חטא איך יסיר אותו מן הרע, אס לא צהתקרצו גם כן אל צדיקי האמת.

והאמת על זה נאמר (איצ למ, טו) וימנע מרשעים אורס, כי אס ילמוד צאמת וציראת חטא, וצכל עת שילמוד יותר יוכנע יותר - כשיראה כמה יראו חז"ל מן

החטא ומן סצרות השקר, ויראה את עצמו רחוק מן האמת, צודאי יצא לידי יראת חטא, אצל כשילמוד שלא לשמה רק כדי להיות למדן ומפולפל וצקי צדיינס לדון ולהורות אצל לא לעשות, כל מה שיוסיף דעת איזה פלפול וסצרא, יוסיף מכאוצ ויתגדל הלצ יותר, וצאמת מחמת זה הכסיל צחושך הולך צכל מיני תאוות ושקרים, ויצלה שנותיו צחסר לצ.

והנה צאמת לא פסק מלחמת היצר, צכל עת וצכל זמן וצכל מקום יש עבודה צלצ, כידוע מספר חובת הלבבות (עיין צהקדמה, וצשער יחוד המעשה פ"ה), וצריך להסיס לצ על זה תמיד, והרצה צריך יצוצ הדעת לעיין צלצו צמתניות מה רוצה, אס להיתר אס למלאות תאוותו אפילו צאיסור, וזהו עיקר עבודת ראשית חכמה יראת ה' (תהלים קיא, י).

וזה כוונת המדרש (תורת כהנים שמיני) 'זה הדצר אשר צוה ה' תעשו (ויקרא ט, ו), אותו היצר הרע תעצירו מלצצכם, כשס שהוא יחיד צעולמו כן תהא עבודתכם מיוחדת צלצכם לפניו', לא כמו שחושצין הפתאים שאין עבודת ה' אלא ללמוד כל היום ולהתפלל צכח ולקיים מילי דחסידות, ויראת ה' נשכח מלצם, ואינס רוציס לעצוד אלא צקום ועשה להיות צדיק וחסיד, כנזכר לעיל צאורך, [אז] אין עבודתס מיוחדת לפניו, כי לפעמים צריך להצטל גם מתורה ותפלה אס יש צזה רצון הצורא צאמת, כדי לשמור את עצמו מן החטא, אז עבודתינו מיוחדת לפניו,

למיכל [וישנם הלכות כאלו אשר כל הקושיות שעליהן הן כאילן שהקליפה שלו והקנה שלו ועציו ועליו ופירותיו כולן שוין וראויין לאכילה] וכו', ובגין דא לאו כל קושיין שוין [נמשום זה אין כל הקושיות שוות].

כי מי יאמר זכיתי לצי טהרתי מחטאתי, וצפרט צמדות רעות, כי אין קץ למלחמה

הגדולה הזאת, וזהו כוונתם 'אותו היצר הרע תעצירו מלצבכם'.

והנה ראה מה שאמרו חז"ל (צבא מניעה לב, ג) אוהב לפרוק ושונא לטעון, אף על פי שהפריקה מנחה מן התורה^כ, אפילו הכי כדי לכופ את יצרו עדיף לטעון. והנה לכאורה הלא צלל דבר מנחה אינו מניח היצר הרע, וגם צפריקה יש כפיית היצר. אך נודע שהאוהב פסול לדין (שו"ע חו"מ ז, ז. לג, א), לא שחשדינו ליה שיפסוק שלא כדין צמוד, אלא מחמת שהדין תלוי בצברא, והסבא ינטה אחר האוהב, וזה אין כח ציד האדם להצחין, עיין שם (חו"מ סימן לג) ב"מ"ע (ס"ק א), נמצא שצכאן יש לפניו שתייהן, והוא אוהב לפריקה, על כן אמרו כדי לכופ את יצרו לטעון עדיף, כי בזה צודאי איכא כפיית היצר, וצפריקה יכול להיות מחמת אהבה, והצן, וזה אין כח להצחין אס הוא משוקע צמאות וצגדלות וצשצח צני אדם.

ותפלתו אין צהם ממש, כי אס היו צאמת, מפני מה כשרונה לעמוד נגד תאוותו אינו יכול מגודל תוקף היצר הרע, ומנחת מניחו לעשות, אלא ודאי גם זה הוא פיתוי היצר הרע לצדו צסקרים שלא לראות אור האמת, ושיסבור שהוא לדיק וירא שמים.

אבל העיקר הוא למאס דצרי העולם ותאוותיו וכבודו צלצ צכל עת פנוי, ועל זה ישים כל כוחו ומחשצתו שיטנא את הרע ולהכניעו, ואז יוכל לאהוב את הטוב, וכל זמן שאוהב את עצמו ותאוותו וכחות הטומאה הנכללים צסק"ה גידים כנגד הל"ת, אף על פי שנראה לעתים שחושק לתורה ולתפלה ולמעשים טובים, צודאי תוך הכוונה שלא לשם שמים הוא והוא צציעות רח"ל, כי צבר אמר דוד המלך ע"ה (תהלים נז, י) אוהבי ה' שנאו רע, ואס להיפך חלילה, אס אוהב רע אי אפשר לאהוב ה', כי אי אפשר לאהוב ולשנוא כאחד, ולזה ציקש דוד המלך ע"ה (שם נא, יב) לב שיהור ברא לי אלהים, ואחר כך ציקש על רוח נבון, כי קודם טהרת הלצ מהצלי העולם ותאוותיו, אינו פועל כלום צרות נכון לקיים דצרי התורה, כי יעשה לכבוד עצמו, והעוסק צספרי מוסר וצפרט בראשית חבמה וצספר אורחות צדיקים וכדומה, ידע צאמת איך נקתמו עיניו מראות

ולזה קדם סור מרע לעשה טוב, והלא תעשה קודם לעשה (עיין לעיל אות א), כי כל לא תעשה היא כח ותאוה גופנית, וסופו לעפר ישוב, וסקר אין לו רגלים, וכל זמן שנפשו אדוקה צמאוה, אפילו אס יתלהב לדבר מנחה צאהבה רצה אף על פי כן הוא סקר, כי איך אפשר לעוצר על רצונו לעשות רצונו, וכנוכר לעיל (שם), ואין זה כי אס לשם ולתפארת ולתהלה, כל זמן שהוא משוקע צהצלי העולם צודאי כל מנאותו ותורתו

כא. משום צער בעלי חיים, עיי"ש.

דרך

אות ד

אמת

קנג

ולצו מהשכיל, וכמה רחוק מיראת חטא, ותורתו ותפלתו נמאסת צעיני הצורא צ"ה, כמו שהאריך בזה הראשית חבמה בשער היראה²² עיין שם.

האמת שצריך ללמוד על כל פנים יוס ולילה, אבל אינו מוכח מזה שיגדל ויתפאר בלימודו איך שהוא עוצד ה' או שהוא חריף, ואדרבה מזה מוכח שצריך שיוכנע בכל עת יותר כשיראה עצמו רחוק מלשמה, כדי שעל ידי זה יצא ללמוד לשמה, אבל כשיסבור שעושה רצון הצורא צ"ה לעולם לא יצא לידי לשמה, והם אמרו מתוך וכו'²³.

ואם אמר יאמר האדם כבר אמרו חז"ל (פסחים ג, ב) לעולם ילמוד אדם שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, כן הוא

ה

והנה הרונה לעקור עצודה וזה צריך לשרש אחריה (ע"ז מה, ג), והנה שורש כל (התאוות) [המדות רעות] הגאוה וקשיות עורף וכעס, ובכלל זה הרתחת הלצ לכל מיני תאוות ופיתויים צהצלי העולם הזה שהם משורש הנפש, כי יסוד התורה והמנוח והעצדות הם המדות כנודע, והרונה צאמת לעקור עצודה וזה צריך לשרש אחר כל

המדות, כנודע בראשית חבמה שער היראה (פ"ד) 'לא צרוח ה' ולא צרעש ה' לא צאש ה' קול דממה דקה (עיין מלכים א יט, יא-יב) תמן קאמי מלכא', עיין שם²⁴, שזה שורש כל עצודתינו להכניע יצרנו, וזה נכנע שורש הדין ורחמים גוצרים, כמבואר בראשית חבמה (שם פ"ה), והעיקר שיהיה כן צאמת קול דממה דקה מחמת צושה שמלא כל הארץ

כב. יש גורסים 'הרבינו יונה בשערי תשובה', ויש גורסים 'כמו שהאריכו בזה ספרי מוסר'. כג. שלא לשמה בא לשמה, ועיין עוד לעיל קונטרס א סוף אות ט. כד. זה לשונו: וכן נזכרו ג' קליפות אלו בדברי אליהו, שנאמר (מלכים א יט, יא-יב) והנה ה' עובר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה', לא ברוח ה', ואחר הרוח רעש לא ברעש ה', ואחר הרעש אש לא באש ה', ואחר האש קול דממה דקה .. האחד הגאוה כנגד רוח גדולה וחזק, ובלי ספק הגאוה שורש לכל מדות הרעות .. ב' כנגד קליפת האגוז הקשה הוא היות לאדם קושי עורף, ולכן אמר משה רבינו ע"ה (דברים י, טז) ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד, וגם זו היא מדה נמשכת מהגאוה. ג' הוא הרתחת האדם בכעס ולדבר קשות, ובכללם הרתחת עצמו באש היצר לעשות עבירה, והיא כנגד אש מתלקחת, וגם זו היא מדה נמשכת מהגאוה, והיינו (תיקו"ז ט, ב) גסות לבא דאיהו שליט בקליפין דיליה, כי גסות לבא יש לו ג' קליפות אלו הנוכרות שכולם נובעות ממנו. ושמעתי מכה"ר אברהם הלוי שלכך באלו הג' נאמר בהם לא ברוח ה' לא ברעש ה' לא באש ה', שאין השכינה שורה באלו הג', אמנם בקול דממה דקה תמן קא אתא מלכא, וכן פ"ב בתיקונים (תיקו"ז ג, ב), וכן דרך בני היכל מלכות בשר ודם להיות דבריהם בחשאי, ומי שדבריו בקול נמוך הוא מדרכי העונה ובלי ספק הוא מתדבק עם המלך .. וזו בחינת היראה הפנימית שיחשוב שלעולם הוא לפני המלך ויירא מפניו ולא יגיב קולו לפניו .. ויתרחק מג' קליפות הגאוה שהם רוח גדולה ורעש ואש, ואפשר שזה כיוון שלמה המלך ע"ה באומר (משלי ה, יג) יראת ה' שנאת רע גאה וגאון ודרך רע ופי תהפוכות שנאתי, כי צריך כדי לזכות ליראת ה' שהוא טוב הצפון והוא מוח האגוז, לשבר ולכתת הערלה שהוא הרע, ושיתרחק ממנו כ"כ עד שיהיה שנואי ומאוס להתקרב

כבודו, ולא לרמות ולהשטות את עצמו, ובעוד שהוא מלא גאווה ודרך רע ופי תהפוכות¹⁷ שזהו שורש המדות רעות הנ"ל, לא צרוח [ה'] ולא צרעש ה' ולא צאש ה', עקצ ענוה יראת ה' (משלי כג, ד).

ושורש קניית המדת ענוה, שיגדור ויפרוש את עצמו מכל מיני תאוה, וצפרט לגדור דיבורו, ויגדור את עצמו מכל מיני תאוה הן צמעשה הן צדיבור והן צמחשצה, וישים כל מגמותיו ותחבולותיו על זה, כדי להיות סור מרע ולהתחרט על העצר ולעוזב מכל וכל.

ולדעתי על זה כתבו ספרי הקודש (עיין משנת חסידים מסכת חמונה ומילה פ"ג מ"ו) שיחקור מה שם יש לו בקליפה כנודע, ואיך יוכל לידע את זאת, אך מי שיש לו מוח צקדקדו יודע שורש תאוותו, כי על תאוה אחת כמו תאוות המשגל סוצצים כמה תאוות ורשעות ושקרים, וכן גם כן על תאוות ממון וכבוד, ועל זה צריך לשים על לבו לשרש אחר השורש ולעקור ולעמוד כנגדו, וצנפול היסוד יפול הצנין ממילא, ולכל מיני תאוות ופיתויים יש שורש בקליפות, כמאמר הזוהר פקודי (רסג, ח) וראשית חבמה (שער היראה פ"ד) עיין שם.

ואפשר שלוונו חז"ל לרמוז זה צמנחות (כט, ג), 'העולם הזה נצרא צה"א פתוח כאכסדרה שכל הרואה לצאת יוצא, ומאי טעמא כרעא דה"א תלויה, דאי הדר צתשובה ליעול צהא, וליעול צהאי פתחא דנפיק, לא מקטייעא מילתא'¹⁸, כי ידוע מה שכתבו צשם הרמב"ן זללה"ה אדם שהרצה לחטוא ולפשווע ועלה שיאו עד לשמים, לא יתחיל

תיכף צתעניתיים ושאר סיגופים, עד אשר יעוזב את הרע מקודס¹⁹, ר"ל שיהיה הרע מרוחק ממנו ומתועב ושנאו צלצו צאמת, כי מקודס שיצוא לזה, כל זמן שיהיה התאוה עצורה צלצו עדיין, אף שיתענה ויסגף את עצמו לא יפעל צזה כלום, כי צודאי ישוב עוד לכסלה, ומה יועיל צתעניתיים, כמוצן מעצמו כשירצה, כי על כן אמרו (רמז"ס ה' תשובה ג, ג)

אצלו, והיינו שנאת רע שהיא הקליפות והרע בכלל הם ג' אלו, גאה וגאון ודרך רע וכו', שהם ג' קליפות האגוז שפירשתי שהם שורש הרע. כה. עיין בהערה הקודמת בלשון הראשית חכמה שמביא הפסוק במשלי (ח, יג) יראת ה' שנאת רע גאה וגאון ודרך רע ופי תהפוכות שנאתי, ולשון רבינו הוא מליצה ע"פ פסוק זה, ועיין באבן עזרא (שם) שכתב תהפוכות כולל כל נגד וכל הפך מהטוב והיושר. כו. זה לשון הגמרא ורש"י שם: ומפני מה נברא העולם הזה בה"י, מפני שדומה לאכסדרה [שפתוח מתחתיו], שכל הרוצה לצאת [ממנו לתרבות רעה] יצא, ומאי טעמא תליא כרעיה [רגל הפנימי של ה"י תלוי באיר ואינו דבוק לגגן], דאי הדר בתשובה מעיילי ליה [בפתח העליון בין רגל שבתוכו לגגן], וליעייל בהך [פתח התחתון דנפיק ביה], לא מקטייעא מילתא [דהבא ליטהר בעי סיוע מפני יצר הרע, הלכך עבדי ליה סיוע פתח יתירה]. כז. עיין בספר החרדים (פרק סג) וזה לשונו: כתב הרב רבינו יונה שאדם שהרבה לחטא, לא יעשה סגופים עד אשר יתחזק לבו בחרטה גדולה וגמר בלבו לעזוב החטא עד יום מותו ועבר עזן ועדנין שהוא בטורה גמורה ודמעתי על לחיו, אז יקריב קרבן תעניות בבשת פניו והכנעת לבו, וכל מה שיוסיף תשובה יוסיף הכנעה.

עיצבת החטא וחרטה קודם לכל דבר, כי קודם שיאהב הטוב צריך מקודם לשנוא את הרע שנאת מות, כי הוא מות האמיתי בעצם, ושניהם ביחד אי אפשר להיות, ולזה תירצו לא מסתייעא מילתא למיעל דרך שער הראשון, כי זה וזה אי אפשר, כי אם להרחיק את עצמו מכל וכל מדרך הראשון.

והעיקר כלב, ועל זה נאמר (משלי ד, כג) מכל משמר נצור לבך כי ממנו תוצאות חיים, ר"ל מכל המשמורות שתרצה לעשות לך, העיקר הוא נצור לבך, כי ממנו תוצאות חיים לכל האצרים, ואם כן אם הלב נשמר ממילא כל האצרים נשמרים, וכן להיפך, משמורות שאר האצרים היינו ראה שמיעה דיבור מישוש טעם וריח, עיקר הכוונה בהם יהיה לשמירת הלב, ואם כן אם תראה שהלב מלא עדיין מתאוות, תדע שכל המשמורות לא פעלו כלום, כי כל המשמורות כולם הם דברים מגושמים, והעיקר להכניע השורש כלב - כי ממנו תוצאות חיים, ועל זה נאמר^כ (משלי כג, כו) תנה בני לבך לי ועיניך, ואמרו חז"ל (ירושלמי ברכות א, ה) 'אי יהבת לי לבך ועיניך את דילי', הגם שאמרו (במדבר י, ז) 'עינא וליבא תרין סרסורי דחטאה', אף על פי כן נאמר (במדבר טו, לט) ולא תחורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, כי אם אין הלב חומד, מה שהעין רואה אינו כלום, ולא דיצרו (במדבר הי"ג) אלא צמי שעדיין לא נטהר [לצו] מכל.

ומי שלומד ומעיין בספרי מוסר היטב, יודע שאי אפשר לו לדבק בטוב מקודם שידחה הרע, ועל זה נאמר (ויקרא כו, טו) וזרעתם לריק זרעכם ואכלוהו אויזיכם, כי חלק הטוב שפועל, הרע נוטל לחלקו חלילה, כי מדיליה הוא, וכפי שיעור התרחקו מן הרע במעשה ובלב, כך יכול להיות אהבת הטוב ולא יותר (הג"ה). והעיקר כלב כנזכר לעיל כמה פעמים, וכל הדברים הולכים אחר כוונת הלב (ברכות טו, א-ב), ודבר המסור ללב נאמר צו ויראת מאלהיך (צבא מניעה נח, ז), וצעוד שדבוק בתאוה וכבוד, צודאי כל מעשיו שלא לשם שמים הוא, ואינו רק לוצע את עצמו, וכפי שיעור התרחקו מן הרע כך שיעור התקרבו לטוב.

ולזה רמזו רז"ל (ברכות טו, ז - טו, ח) מקיש אהלים לנחלים, מה נחל מעלה את האדם מטומאה לטהרה, אף אהלים של תורה כן, כי נודע מספר חסד לאברהם (מעין ז נהר נט) צסוד המקוה, כי כל כוחות הטומאה שורה על השערות שהם עשר^{כז}, ולזה כשטובל את עצמו ומכסה צמים צורחים ממנו כל כוחות הטומאה, וכשמניח אפילו שער אחד צחוץ לא עלתה לו טבילה, כי שם מקום אחיזתם וחזרין ומטמאין, עיין שם צחסד לאצרהם, כמו כן אהלים של תורה ותפלה, כל שלומד לשמה ומתפלל צכוונה צאמת, לא לשם תאוה וכבוד אך לעשות האמת מפני שהוא אמת, אזי מעלין

כח. לב קודם לעין. כט. זה לשונו: ודע כי בעשרה מקומות יש שער בגוף, כנגד י' כוחות הטומאה, שער הראש רומז לראשונה, שער שעל לחי ימין רומז לב', ושער לחי השמאל רומז לג', וכו', ושל בית השחי הימין רומז לרביעית וכו', ועל השחי השמאלי רומז לה', ושער שעל הגרון והלב רומז לו', וכו', ושער שבירך ימין רומז לז', ושמשמאל רומז לח', ושסביב הצדיק רומז לט', ושל אחוריו רומז לעשירית, ועשר מקומות אלו הם

עוד אלא כשלומד לגדלות תורתו נמאסת
לפניו יתברך.

ואם אמר יאמר האדם אם כן לא מנאנו
ידינו ורגלינו, מה אנו מה חיינו, אם
אמנם שהאמת כן הוא, אך אף על פי כן
אין הקצ"ה מקפח שכר כל צריה, וכל אחד
עושה רצון הצורה, הן מי שיאל מכל הג"ל
צבחירתו לעצוד עצודה גצוה ותמה, או מי
שלוחם עם תאוותיו עד יום מותו, אף על
פי כן עושה רצון המלך, וזהו¹ האמת שאינו
תופס מדריגה גצוה למעלה, כי הוא לא יאל
עדיין מתאוות העולם ורהצו ושקריו וכצודו,
ועדיין הוא מבחוז, והיאך יכול להיות מה
שצפנים עם מה שצחוז, כי החוז אינו פנים.

את האדם מטומאה לטהרה, כמאמרם ז"ל
(ר"ה ית, א. יצמות קה, א) אצל מתכפר הוא
צדברי תורה², אצל האדוק צתאוה ועיקר
לימודו צשציל גאוה ושצח צני אדם, וצפרט
אם הלצ שלם צגדלות ותאוה, וכצר נודע
מספר ראשית חבמה (שער היראה פ"ד) כי
כל תאוות הגוף הוא מסטרא דנחש, וצפרט
הגאוה, והא עדיין הנית להם אחיזה
[צנעמו] ואיך יכול ליטהר צדברי תורה
ותפלה, כי צריך לכסות את עצמו עם כל
הכוחות שכללין צו צשעת עסקו צתורה
או צתפלה, ולזה צריך תצוה והכנעה
קודם הלימוד והתפלה, אצל כמה אנו
רחוקים מזה כגוצה שמים מעל הארץ, ולא

נציאים, כי ה' דיצר עמם פנים צפנים (דברים
ה, ד), ונאמר אחר כך (שמות כ, יז) לצעצור
נקות אחכס צא האלהים וצעצור תהיה יראתו
על פניכם לצלתי תחטאו, ולא נאמר להם
'לצעצור תהיו צדיקים וחסידיים צעלי תורה
ומלות ורות הקודש', אך 'לצעצור תהיה
יראתו על פניכם', הרי שהכל צכלל היראה,
והיראה היא עיקר.

והנה נודע מאמרם ז"ל (סוכה נג, ב) צכל יום
יום יצרו של אדם מתגבר עליו ולולא

והנביא הושע אמר (הושע יד, י) צדיקים ילכו
צם ופושעים יכשלו צם, צדיקים
ילכו בם היינו צדיקים שהולכים ממדריגה
למדריגה, ופושעים יבשלו בם, ר"ל
שיוציאים ממדריגתם ונפלים ממדריגתם ולא
ידעו צמה יאחזו, פעם כך ופעם כך, כי רוצה
דוקא להיות צדיק וחסיד ולעצוד את ה' דוקא
צקום ועשה, והאמת אמרו (צנח לא, ב. צרכות
לג, ב) שאין להקצ"ה צעולמו אלא אוצר של
יראת שמים צלצד, והא לך ראייה שאחר מתן
תורה שהיו כל ישראל גדולים יותר מכל

כסא לעשר כוחות הטומאה לחול עליהם אם יטמא. ל. זה לשון הגמרא: לכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר
עון בית עלי בזבח ובמנחה עד עולם, אמר רבה בזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר הוא בדברי תורה
וכו'. לא. לכאורה הכוונה דאע"פ שבוה שלוחם עם תאוותיו עושה רצון המלך, מכל מקום עליו לדעת
שעדיין הוא מבחוז, ולא להתגאות במה שלומד ומתפלל כמו שמבאר רבינו אה"כ באות ז.

הקצ"ה עוזרו לא היה יכול לו, ואין כח צאדם לעמוד נגד היצר הרע - אפילו נגד תאוה פחותה - צלי עזר הקצ"ה.

והמעייין בפחיתותו בכל עת, יראה זאת צחוש איך התאוה מתנגדת בכל עת להאמת, ונראית יקר הערך וצאמת היא מטונפת, הכל שב לעפר, וכל זה הוא קודם עשייתה, אבל אחר כך כל אחד מבחין שהוא שקר והיא אחיזת עינים.

ולדעתי הוא מה שאמרו חז"ל (סוכה שם ע"א) שהיצר הרע לעתיד ל'לדיקים נדמה להם כהר ולרשעים כחוט השערה, הללו צוכים והללו צוכים', כי לכל אחד צמדריגתו, כי כל הגדול מחצירו יצרו גדול ממנו (שם), והוא כבש תאותו מחמת יראת השם, וקודם שכבש היצר הוא גדול מאוד, אבל הרשעים שמלאו תאותם יראו צחוש שהוא הכל הצל, כאומרים ז"ל^ב (עין ראשית חכמה שער היראה פ"ג) רשעים מלאים חרטות.

בי אחר המעשה מצניים שהוא שקר גמור ורעות רות, כי הרע הוא היפך הטוב, כי הדצוק צטוב כל עוד שיתקרצ יותר מבחין יותר ריחוקו מהטוב, ומשתוקק יותר כדי שיצוא יותר לידי אמת, ואין לדבר אמת

סוף, כי (וזה"ק אחרי עג, א) אורייתא וקוצ"ה כלהו חד - אין סוף, והרע צהיפק, שקר יש לו סוף, כי אחר מעשה היצר והתאוה, אפילו הרצה לפשוע הוא מבחין שהוא דבר מטונף ומתחרט.

ואי אפשר שיהיה לו עזר מה' קודם שידחה הגצחות הלצ, כי (משלי טו, ה) תועבת ה' כל גצה לצ, ואין אנו והוא יכולין לדור (סוטה ה, א), ואיך אפשר שיעזור לו, וצלי עזר אי אפשר לעמוד נגד היצר הרע, והנך רואה מה שאמרו חז"ל שהגצחות הלצ הוא שורש הכל.

ולוזה אמרו (שבת קד, א) הצא לטיהר מסייעין אותו, וזאת ההתחלה מוטל על האדם לדחות הגצחות הלצ, דהיינו שיכיר בפחיתותו האיך נסתמו עיניו מראות ולצו מהשכיל, ואין צו כח לעמוד נגד התאוה פחותה ומטונפת, וירצה הכנעה ושפלות צלצ ומעשה, ואז יכול לצקש עזר מהשי"ת כשיצין שאין צכחו לעמוד נגד היצר הרע, אבל כל זמן שהוא סוצר שהוא גבוה, אזי השי"ת רחוק ממנו, וזה ציקש דוד המלך ע"ה (תהלים כג, א) ה' רועי לא אחסר וגו', ר"ל שלא אחסר מזה בכל עת כי ה' הוא לרועי^ב, ואז צודאי בנאות דשא ירביצני ועל מי מנוחות ינהלני, אבל כשאני לעצמי מה אני (אבות א, יד).

ח

הנצרא, וקצלה מכח הצורה להיות יודעת ומכח הנצרא להיות ידועה, והכח אשר צה

והנה איתא בספר הישר לרבינו תם (שער ז) הנפש היא צינונית צין הצורה וצין

לב. בדפוס מונקאטש כתב כאן המו"ל: "זה לא נמצא בשום מקום, רק האברבנאל שמואל ב' קאפיטל י"ג כתב וזה לשונו: במאמר המדיני הרשעים מלאים חרטות". לג. פי' לא אחסר ואחדל מלדעת בכל עת שאני

היא יודעת תמיד כי לא תמות כלל, מפני שהיא פועלת הכל ואין לה פועל, ועל כן לא יפעל זה המות פעולתו, והכח אשר זה היא ידועה תמיד כי תמות, מפני שהיא פועל לדבר אחר, עכ"ל¹⁷, ועל זה צריך מתינות גדול שלא יהיה מצוהל צפיזור הנפש צדיעות אחרים, רק לעיין ולידע את עצמו ונפשו, ולעיין צמדות נפשו כל דבר ומעשה מה כוונתו ותוכו, אם לתאוה ואם לאמת, וזה המנהג [יתנהג] בכל עת ורגע בכל עסק מעסקיו, וזהו התחלה וראשית הכל, כי (נגעים פ"ג מ"ה) כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו, מיסר ואינו מיוסר.

בי עיקר לידע את עצמו ושכלו וכוחותיו ומוחו ונפשו ומחשבותיו, כי ציכולתו להצחין צין האמת והסקר, כדי להרחיק מן השקר ולמאסו צמעשה צדיצור וצמחשצה, ועל

זה נאמר (משלי טו, כ) משכיל על דבר ימצא טוב, וזאת הנשאר עמו לעולמו¹⁸, כי החלק היודעת לאחרים תצטל צציטול הגוף, והחלק הפועל דהיינו שידוע צעצמו להפריד מהרע והתאוה [משאר קיים לעולם], וכפי שיעור הפרדה מהרע כן שיעור עלייתה צלי מניעה עד מקום הרמחה, הן צחייו והן לאחר מיתה, כידוע לכל משכיל מן החלום שהוא אחד מס' צמיתה¹⁹ (עיין צרכות נו, צ).

ועל כן כשיהיה לומד איזה ספר מוסר מלדיקים קדמונים, כמו חובת הלבבות או ראשית חכמה או ספר הישר לרבינו תם או ספר אורחות צדיקים, לא ילמוד שידע, רק לעיין צעצמו וצלצבו כמה הוא רחוק מזה, ויקח שורש צצריהם ועצתם נגד התאוה לרפואת הנפש, ויסיס מחשצתו על זה מימים ימימה, כי לא צשנה וצשנתים

צריך לה' לרעות אותי תמיד, כי בעצמי איני יכול לעשות כלום. לד. בספר הישר מתחיל שם שידוע דכל פועל - היינו דבר גשמי - אין יכול להכיר את עצמו, כגון העין אין יכול לראות את עצמו רק דבר אחר עיי"ש, משא"כ הנשמה יודעת ומכירה את עצמה, ואח"כ כתב שיש ג' סוגי דברים, וז"ל [עם פירושו: א] הנברא, היינו דבר גשמי, הוא ידוע, היינו שאחרים יודעים ומכירים אותו, ואינו יודע היינו שאין לו בחינת דעת, הוא פעול, היינו שנברא ונעשה ע"י דבר אחר, ואינו פועל, היינו שאין בכוחו לפעול ולעשות את עצמו. ב] הבורא, יודע הכל, ואינו ידוע מברואיו, שאין יכולים להשיגו. ג] הנשמה [היינו 'הנפש' שכתוב כאן], אשר היא בינונית בין הבורא ובין הנברא, וקבלה מכח הבורא להיות יודעת, היינו להבין ולדעת, ומכח הנברא להיות ידועה, היינו כיון שיש לה גוף יכולים להכיר ולידע אותה, והכח אשר בו היא יודעת, היינו מה שיש לה בחינת דעת, יעיד כי לא תמות כלל, היינו כיון שזה דבר רוחני לא שייך בו בחינת מיתה, מפני שהיא פועלת הכל, היינו שכל דבר שהגוף עושה הוא רק על ידי הנשמה, ואין לה פועל, היינו שאין דבר אחר גשמי שעשה אותה, ועל כן לא יפעל בה המות פעולתו, כיון שהיא רוחנית, והכח אשר בו היא ידועה, היינו כיון שיש לה גוף ועיי"ז מכירים אותה, יעיד כי תמות, היינו כיון שזה דבר גשמי אינו נצחי ושייך בו מיתה, מפני שהיא פעולה לדבר אחר, היינו שהגוף נברא לשמש הנשמה ואינו דבר העיקרי. ועיי"ש שמאריך דמשום זה אם יגבר בהנפש כח היודע לדעת דרכי האל יתברך ועניניו והדברים הטובים בעיניו, זאת הנפש לא תמות כלל, אבל אם ח"ו להיפך יחלש כח הנפש ותמות כאשר תמות נפש הבהמה, עיי"ש. ועל זה מאריך רבינו כאן שהעיקר שצריך להכיר את עצמו ונפשו ושכלו וכוחותיו ומוחו ונפשו ומחשבותיו, ולעיין בכל דבר שעושה אם מכון בה כרצון הבורא, ולהעלות הנשמה למקורה. לה. פי' לעולם הבא. לו. לכאורה הכוונה למה דאיתא בגמרא שם דהשינה אחד מס' במיתה, והחלום הוא בשעת שינה, וכל משכיל יכול ללמוד מן החלום, דכפי הפרדת האדם מהרע כן שיעור עליית נפשו למעלה, והיינו כמבואר בזה"ק (פרשת לך לך פג, א) דכפי הנהגת האדם ביום כך

יכניע את הלב, אך צריך על זה שקידה רבה וכולי האי ואולי, כי לצננו קשור צהבלי העולם צתוקף מנעורינו, ולא הועיל צנו כמה תוכחות ויסורים ומיתות צנים שעצרו עלינו, וכל התלאות שעצרו עלינו, כלו כל הקצים ואין הדבר תלוי אלא צתשובה (סנהדרין לו, ג) צאמת צסור מרע.

והנה אמרו חז"ל (ברכות סא, ג) צדיקים יצר טוב שופטן, רשעים יצר הרע שופטן, צינונים זה וזה שופטן, ועליהם נאמר (תהלים קט, לא) כי יעמוד לימין צציון להושיע משופטי נפשו, והנה כל אדם צריך להחזיק את עצמו כצינוני כידוע מספרי מוסר, והנה יש פתאים שאומרים 'כי עני ואציון אנכי' וכדומה, 'אנכי תולעת ולא איש', וחושצין שאינן צריכין אלא לומר כך, והאמת דוד המלך ע"ה אמר מלב ונפש, והם אומרים מתוך הכתב, וצאמת הוא מלא כל הגדלות והסקר ואומר צשפתיו שהוא תולעת, כמו שאומרים העולם צאחד שטוען 'אין לי' וצרור כספו צידו, ואין לאדם עזר מהשי"ת אם לא שיקיר גוצה לצו מכל וכל, ואו יעמוד לימין צציון להושיע משופטי נפשו.

וזה אמר דוד המלך ע"ה (תהלים לו, ג-מ) ותשובת צדיקים מה' מעוזם צעת צרה ויעזרם ה' ויפלטם יפלטם מרשעים ויושיעם כי חסו צו, ר"ל שתשובתם לצדקתם ופליטתם מרשעתם^ב, צודאי מה' הוא, כי אין צהם כח לעמוד נגד הרע, והנה דעתנו הקלה רחוקה מזה שיעזור ה' צלי שום עצודה שלנו, כי קצרה מהכיל טובת ה' צכל עת צנדצה וחסד, ואילו היינו יודעים שפלותנו צאמת היינו יודעים שאין אנו עושים שום עצודה, אך מחמת שאנו חושצים צדעתנו שאנו נחשצים לכלום כידוע לכל מעיין צעצמו צאמת, ולזה אמר הגם שמצחינים אמת לאמיתו שאין צכחם צלחי עזר מה' לעמוד נגד היצר הרע אפילו רגע אחד, אף על פי כן יושיעם, כי חסו צו שיושיעם^ב.

והנה יש פתאים שחושצים שמוסרים נפשם לה' צכמה מקומות צתפלה, וזה שקר גמור, כמצואר צדברי חז"ל (אסתר רצה י, ג) צדיקים לצם מסור צידם^ב ורשעים מסורים ציד לצם, שנאמר (אסתר ו, ו) ויאמר המן צלצו, כי הצדיק מושל על התאוה, והרשע תאוה

עליית נשמתו למעלה בלילה, צדיקים משיגין אז רזי תורה ורשעים להיפך עיין שם, ומזה יראה כל משכיל דכן הוא עלייתו למעלה לאחר מיתה דאם הוא מופרד מהרע יכול להתעלות עד שורשו. לז. בזה מפרש הפסוק ותשובת צדיקים היינו שמושיעם שיוכלו להיות צדיקים ויפלטם מרשעים היינו שמפלטם מהיצה"ר ומהרשעות שיוכלו להתגבר על הרע. לח. קטע זה קשה להבינו, וכנראה שנלקה בחסר או ביתר ואי אפשר לעמוד עליו בדיוק, והיותר קרוב לפשט נראה שמש"כ "שאנו חושבים בדעתנו שאנו נחשבים לכלום", היינו שאנו מחשבים עצמנו לדבר מה, שיש עכ"פ קצת חשיבות לעבודתינו, ובאמת היינו צריכין לחשוב שלרוב מיעוט שכלנו הרי הוא כאילו אין אנו עושים שום עבודה, ובוה היינו סומכים לגמרי על טובת השי"ת, אבל למעשה אין אנו משיגים זה מחמת דעתנו הקלה, והנה אמינא דמשום זה לא יהיה לנו סיוע מהשי"ת, כיון שאין סומכים עליו לגמרי, לזה אמר הכתוב שאינו כן, "כיון דסוף סוף מבחינים שאין 'בכחם' בלתי עזר מה", פי' שעכ"פ זאת מבחינים שאין כח בעבודתם המועטת (שעושים לפי דעתם) לפעול שום דבר בעצמו בלתי עזר מהשי"ת, הגם שחושבים שגם הם מסייעים להישועה ע"י עבודתם, אעפ"כ יושיעם השי"ת, כיון שסוף סוף 'חסו בו שיושיעם', פי' שיוודעים שאינם יכולים לפעול כלום 'מעצמם', ואולי למד כן רבינו מהכפל לשון ויושיעם כי חסו בו, דלמד הפסוק על הבחינה הקטנה שגם הם מושיעם כי חסו בו. לט. צדיקים לבם מסור

קם

דרך

אות ח

אמת

מושלת זו, והוא מסור ללבו לכל אשר יחפוץ
[לבו] יטנו, והוא טפל ללבו, והוא שאנו
אומרים בידוי 'טפלנו שקר', ר"ל שאנו
מתאזים בתאווה והיא גוברת בנו, ועל ידי כן
אנו כמו טפל לשקר.

זה נאמר (איכה ג, מא) נשא ללבנו אל כפים
אל אל בשמים, ר"ל כשיהיה הלבו מסור
בידם, אזי 'אל אל בשמים', היינו שיכול
להקדישו ולמסרו לשמים, וזה סוף הכוונה,
ובזה תוכל כל הדברים הנזכרים עד פה,
השם יעזר לנו מכל מיני שקר ותאווה
ופתיות, ולהצחין בין השקר ובין האמת,
ולדבק באמת.

והנה מנאנו בדברי תז"ל (צ"ק סה, ז) 'גול
ולא נתיאשו הצעלים שניהם אין
יכולים להקדישו, זה לפי שאינו שלו וזה לפי
שאנו צרשותו, ונמנא איך יכול למסור דבר
שאנו צרשותו, כי הנפש² אינו צרשותו, ועל

כל זה מדברי הרב הצדיק מוהר"ר
משולם פייבוש זצלה"ה מזבריו.

ברוך רחמנא דסייען מריש ועד בען

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם

בידם כדכתיב (שמואל א כז, א) ויאמר דוד אל לבו, דהיינו שהם שולטים על הלב, אבל הרשעים להיפך שהם
מסורים ביד לבם ואינם יכולים לשלוט על תאונתם לפיכך כתיב (אסתר ו, ו) ויאמר המן בלבו ולא אל לבו (עיי"ש
במדרש עור). מ. רצ"ל הלב.